

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΥ Κ. ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑ

Η ΜΑΥΡΗ ΠΑΝΑΓΙΑ

Η ιστορία της εικόνας της «Μαύρης Παναγίας». Μετά τη σταύρωση του Χριστού. Πώς ο Άγιος Λουκάς εξωγράφισε την Παναγία. Η περιπέτεια της αγίας Εικόνας. Πώς την βρήκε η Άγία Ελένη. Η βυζαντινή βασιλοπούλα στη Ρωσία. Ο θάνατός της. Η «Μαύρη Παναγία» στην Πελοπόννησο, κτλ. κτλ.

Β'. ΔΟΥ σήμερα ή συνέχεια και τὸ τέλος τῆς θλιβερῆς ἱστορίας τῆς ὁραίας βασιλοπούλας τοῦ Βυζαντίου Ἄννας, ἡ ὁποία δέχτηκε νά γίνῃ γυναίκα τοῦ βαρβάρου βασιλέως τῆς Ρωσίας Βλαδμήρου, γιά νά σώσῃ τὴν πατρίδα τῆς ἀπὸ τῆ ρωσικῆς ἐισβολῆς. Ὅπως γράψαμε στὸ προηγούμενο φύλλο, ἡ μαρτυρικὴ βασιλοπούλα εἶχε πάρει μαζί τῆς στὸ μακρινὸ τῆς ταξείδι καὶ μιὰ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας, γιά νά τῆ φυλάῃ καὶ νά τὴν προστατεύῃ.

Καὶ νά τῆ ἀναφέρει ἡ παράδοσις γιά τὴν εἰκόνα αὐτή:

Ὁ σύζυγος τῆς Παρθένου Ἰωσήφ, Ξυλονργὸς τὸ ἐπάγγελμα, εἶχε κατασκευάσει ἓνα τραπέζι ἀπὸ ξύλο κωνσταντινουπόλεως. Στὸ τραπέζι αὐτὸ δειπνοῦσε ἡ Ἁγία Οἰκογένεια, δηλαδὴ ὁ Ἰωσήφ, ἡ Μαρία καὶ ὁ μικρὸς Ἰησοῦς. Ἀλλὰ ὁ Χριστὸς γρήγορα χωρίστηκε ἀπὸ τοὺς γνήνους γονεῖς του γιά ν' ἀφοσιωθῆ στὴν ἀποστολικὴ του ζωῆ, πού τὸν ἔφερε ὡς τὸν Γολγοθᾶ.

Ὅταν σταυρώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους ὁ Χριστὸς καὶ τὸ πατρικὸ του σῆμα ῥιμάζε, ἡ μητέρα του κατέφυγε στὸ σπίτι τοῦ Ζεβεδαίου, πατέρα τῶν δύο μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀποστόλων, τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰωάννου. Ἔτσι, καὶ τὸ οἰκογενειακὸ τραπέζι πούχε φτιάσει ὁ Ἰωσήφ μὲ τὰ ἴδια του τὰ χεῖρα, μετεφέρθη στὸ σπίτι τοῦ Ζεβεδαίου.

Ὁ Ἅγιος Λουκάς, μαθητῆς τοῦ Ζεβεδαίου, πῆγαινε συχνὰ στὸ σπίτι του γιά νά παρηγορῇ τὴν πονεμένη μητέρα τοῦ Χριστοῦ, πού ἔμενε πενιὰ κατὰλειπτη καὶ φθινοῦσε πικρὰ γιά τὸν αἰδῖο καὶ τρομερὸ θάνατο τοῦ ἀγαπημένου τῆς παιδιοῦ.

Μιά μέρα, ἔνω ἡ Μαρία ἔκλαιγε ὅπως πάντα,

γιά καὶ τὴ διαφθορά. Ὁ θρόνλος τοῦ Κουτούζη παρῆμενε ζωντανὸς μέχρι τὰ σήμερα. Ὁ δὲ ποιητῆς Σολωμὸς τὸν ἀθανάτισε στὸ «Ὀ ν ε ρ ὸ» του. Φαντάζεται πὼς σηκώνεται ἀπὸ τὸ μνήμα του καὶ πὼς περιπατεῖ ἀκόμη τοὺς διαβάτες:

Νά σου ὁ ἴδιος τοῦ Κουτούζη...
καθὼς πάντα ἐσθνήθουσε
ροῦχα ἄμορφα φοροῦσε
κι' ἔδειχνε μακαρώτα
τὸ καπέλλο του στραβά.
Εἰς τὸ πονηρὸ του χεῖλο
πῶσκιαζε ὄρθρὸ καὶ φίλο
ἔλεπα μὲ θαυμασμὸ
πὸχε ἀκόμη τὸ πικρὸ
τὸ συνηθισμένον γέλιο...

Σχολιάζοντας τοὺς στίχους αὐτοὺς ὁ Ἰάκωβος Πολιάς, μᾶς ἔδωκε τὴν ἐξῆς ἀμίμητη εἰκόνα του:

«Κουτούζης: Παπᾶς, ποιητῆς σατυρικὸς καὶ ζωγράφος. Ἡ μεγάλη πικρία καὶ αἰσχροῦτης τῆς διπλίας του καὶ τῶν σατυρικῶν του ποιημάτων τὸν ἔχθρευαν μὲ πολλοὺς ὄθεν αὐτὸς ἔλεγε ὅτι μόνος του φίλος καὶ σύντροφος ἦταν ἡ γάτα του. Ἡ ἀγαπημένη του γάτα φεραίνετο καὶ εἰς τὰς σάτυρας καὶ εἰς τὰ ζωγραφημάτα του, κάποτε καὶ εἰς τὰ εἰκονίσματα. Κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα πράγματα ἀνάφορα εἰς τὸν ἱερὸν χαρακτήρα του, εἶχε καὶ τὴ συνήθεια νὰ δειχθεῖται κοσμικὸς λέβεντης. Φοροῦσε ράσα μακρὰ ὡς τὰς φτέρναις, σκαλοτσόνια κόκκινα μεταξωτὰ παπουτὰ μὲ γάζους. Στραβὸ ἔδραστῆσε τὸ χαμηλὸ καὶ πλατύνορο καπέλλο του, τὸ ὁποῖον ἐσθνήθουσαν νὰ φοροῦν εἰς τὴν Ζάκυνθο οἱ παπᾶδες».

Τέτοιος ἦταν ὁ κύκλος τῶν σατυρικῶν καὶ λιβελλογράφων τῆς Ἑπτανήσου κατὰ τὸ διάστημα τῆς Βενετοκρατίας. Ἡ σάτυρα δὲν ἐκτεινόταν βέβαια στὴν πολιτικὴ, ἀπὸ φόβου ὅμως στὴν κοινωνικὴ ζωὴ δροῦσε καυστικώτατα. Ἔσπαζε κόκκαλα. Καὶ ποικιλώτατα θέματα παρεῖχαν ὡς φορὰρχοντες τῶν νησιῶν, πού βασιάνιζαν καὶ τυραννοῦσαν τὸν λαὸ, αὐτοὶ κατὰ βῆθος σκληρότατοι καὶ κομικώτατοι. Αὐτοὺς πληρε γιά τύπους ὁ Μαρτελάος, αὐτοὺς ὁ Κουτούζης, αὐτοὺς ὁ Δανελάνης, αὐτοὺς τέλος κληροῦσε κι' ὁ ἀμίμητος Γουζέλης στὸ «Χάσθη» του κι' ὁ Μάτεσις στὸ «Βασίλειον». Καὶ γενικῶς, μποροῦμε νὰ πούμε πὼς ΟΛΑ ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΤΡΩΜΑΤΑ τῆς Ἑπτανήσου παρεῖχαν πλῆθια στοιχεῖα στὴ σάτυρα. Κάθε Ἑπτανήσιος εἶνε κι' ἕνας ἰδιαίτερος χαρακτηριστικὸς τύπος, πού τὸ κυριαρχικὸ στοιχεῖο του εἶνε τὸ κομικὸ, τὸ ἀσυνήθιστο, τὸ ἰδιαίτερο, τὸ παράδοξο καὶ παράξενο.

Ἔτσι, αὐτὸς ὁ τύπος τροφობήσε τὴ σάτυρα καὶ τὴ λιβελλογραφία μὲ τὸ πλῆθος τῶν τύπων τῆς κοινωνίας του.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ Βυζαντινὴ βασιλοπούλα Ἄννα.

ὁ Λουκάς σκέφτηκε νά φτιάξῃ τὴν εἰκόνα τῆς, διακονίζοντας ἔτσι τὴ γλυκεῖα καὶ σεμνὴ μορφή τῆς. Πῆρε λοιπὸν τὰ χρώματά του καὶ τὰ πινέλα του καὶ τὴ ζωγράφησε πάνω στὸ οἰκογενειακὸ τῆς τραπέζι, σὲ φυσικὸ μέγεθος. Στὴν εἰκόνα αὐτὴ τοῦ Λουκά ἐβλεπε κανεῖς, κατὰ τὴν παράδοσι, τὴν ἀληθινὴ μορφή τῆς μητέρας τοῦ Χριστοῦ.

Ὅταν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία βρισκόταν σὲ μεγάλο κωταρεγμὸ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρους αὐτοκράτορας, οἱ Χριστιανοὶ ἐκρυψαν τὸ εἰκόνημα αὐτὸ τῆς Θεοτόκου στὴν Παλαιστίνη, ὅπου κι' ἔμεινε ἐπὶ τρεῖς αἰῶνες. Ὅταν ὅμως ἡ μητέρα τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ἡ Ἁγία Ἐλένη, πῆγε ταξείδι στοὺς Ἅγιους Τόπους, βρήκε τὴν περιφρῆμην εἰκόνα καὶ τὴ μετέφερε ἀπὸ τὴ Γαλιλαία στὴν Κωνσταντινούπολη, μὲ τὸ τίμημα ξύλο τοῦ σταυροῦ, πάνω στὸν ὁποῖο εἶχε μαρτυρησῆ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Μόλις γίνθηκε γνωστὴ στὴν Κωνσταντινούπολη ἡ ἱστορία τῆς εἰκόνας, ὅλος ὁ λαὸς ἔτρεξε νά τὴν προσκινήσῃ κι' ἀπὸ τότε θεωρήθηκε ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα κειμήλια τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀπὸ πολλὰ μέρη ἔτρεχαν πλέον στὴν Πόλη νά προσκινήσουν καὶ νά δοῦν τὴν ἀληθινὴ μορφή τῆς πονεμένης Θεομήτορος, ζωγραφισμένη ἀπὸ τὸν Λουκά. Ἐπὶ πλέον ὁ λαὸς ἀπέδιδε στὴν εἰκόνα πολλὰ θαύματα καὶ τὴν ἐλάτρευε μὲ φανατισμὸ.

Τὴν εἰκόνα αὐτὴ λοιπὸν, τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, πῆρε μαζί τῆς στὴν χιονοσκεπὴ καὶ βάρβαρη Ρωσία ἡ Βυζαντινὴ βασιλοπούλα.

Μετὰ τοὺς γάμους του, ὁ βασιλεὺς Βλαδμήρου ἔδωσε πίσω ὡς γαμήλιο... ὄμορο στὸ Βυζάντιο τὴ Χερσόνα, πού εἶχε κληροῦσει. Ἐπειτα, μὲ τὴ νέα σύζυγόν του ἐπῆγαν στὸ Κίεβο, ὅπου ἐδημοσίευσεν ἓνα νόμο, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀποχρέωνε ὅλους τοὺς Ρώσους νὰ βαπτισθοῦν Χριστιανοί.

Στὴν πρωτεύουσά του ὁ Βλαδμήρος ἔχτισε μετὰ τὸν γάμο του μὲ τὴ Βυζαντινὴ βασιλοπούλα μεγαλοπρεπεῖς χριστιανικὸς ναοὺς, τοὺς ὁποῖους ἐστόλισε μὲ τὰ ἅγια λείψανα καὶ τῆς εἰκόνας πού εἶχε φέρει μαζί τῆς ἡ σύζυγός του ἀπ' τὸ Βυζάντιο. Ἀρχιτέκτονες καὶ καλλιτέχναι ἔτρεξαν τότε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὴ Ρωσία, ὅπου βρήκαν πολλὰ ἐργασία. Μὲτὰ μὲ τοὺς ἄλλους ναοὺς, ὁ Βλαδμήρος ἔχτισε καὶ μιὰ μεγαλοπρεπὴ μητροπόλη, ἀφερομένη στὴν Παναγία. Διόλου παράδοξο, σὴν μητροπόλη αὐτὴ νὰ ἐτοποθέτησε ἡ Ἄννα καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τοῦ Ἁγίου Λουκά. Ἐξήτισε ἐπίσης ἡ Βυζαντινὴ βασιλοπούλα νὰ τῆς στείλουν ἀπὸ τὴν Πόλη ἓναν ἐπίσκοπο γιά νὰ κατηχήσῃ τὸν ρωσικὸ λαὸ στὴ χριστιανικὴ θρησκεία.

Κάποιος Ρώσος χρονογράφος τῆς ἐποχῆς ἀναφέρει ὅτι λίγον καιρὸ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀφιξὴ τῆς στὴ Ρωσία, ἡ Ἄννα ἀφρόσθησε σοβαρὰ Ἰσως τὴν πείραξε τὸ βαρὺ κλίμα καὶ ἡ διαφορετικὴ ζωὴ τῆς μακρινῆς αὐτῆς χώρας. Ὁ ἴδιος ὁ χρονογράφος προσθέτει, ὅτι μετὰ καιρὸ ἡ Ἄννα γιαιτρευτικὴ μὲ τὴ βοήθεια τῆς θαυματουργοῦ Παναγίας πούχε πάρει μαζί τῆς. Μολαταῦτα, ἡ ὁραία Βυζαντινὴ βασιλοπούλα δὲν ἔζησε καὶ πολὺν καιρὸ στὴν νέα τῆς αὐτῆς πατρίδα. Ἐβλωνε καὶ μαράζωνε σιγά-σιγά. Καὶ μ' ὅλες τῆς περιποιήσεις τοῦ συζύγου τῆς Βλαδμήρου, πέθανε στὰ 1011.

Οἱ χρονογράφοι τοῦ Βυζαντίου βεβαιώνουν ὅτι ἡ Ἄννα πέθανε εὐχαιοστραμένη, γιαιτὴ μὲ τὴ θυσία τῆς κατώρθωσε ὄχι μόνον νὰ βρῆθῃ καὶ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα τῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνῃ ἡ ἀφορμὴ νὰ διαδοθῇ ὁ χριστιανισμὸς στὴν ἀτέραντη Ρωσία. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ μεγάλα κατὰ ἀξίαν τὸν ἐκπαιτισμὸ τῆς καὶ τὴ ζωὴ τῆς ὀλόκληρη.

Τὶ ἀπέγινε ἡ θαυματουργὸς Παναγία, ἡ ζωγραφισμένη ἀπὸ τὸν Λουκά, μετὰ τὸν θάνατο τῆς Ἄννας; Κατὰ τὴν παράδοσι, τὸ θαυματουργὸ εἰκόνημα μεταφέρθηκε, ἄγνωστο ἀπὸ ποιοὺς, στὴν Πολωνία. Ἐκανε κι' ἐκεῖ πολλὰ θαύματα, ὅταν κάποτε, πού ὁ Πολωνοὶ πολεμοῦσαν μὲ τοὺς Τατάρους, ἓνα ἐχθρικό βέλος μπῆκε ἀπ' τὸ παρῆθυρο στὴν ἐκκλησία πού φυλαγόταν ἡ εἰκόνα καὶ καρφώθηκε στὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου. Τὴν ἴδια νύχτα, ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας εἶδε στ' ὄνειρό του ἓναν ἄγγελο, ὁ ὁποῖος τὸν ὑπέδειξε νὰ χρίσῃ ἓνα μοναστήρι στὴν πανήγυρη κορυφῆ τοῦ Γιάσνα-Γόρα (Λαμπεροῦ Βουνοῦ) καὶ νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖ τὸ εἰκόνημα. Τὸ μοναστήρι χρίστηκε, μετεφέρθη σ' αὐτὸ ἡ θαυματουργὴ Παναγία κι' ἀπὸ τότε γίνεται ἐκεῖ, κάθε δεκαεπταεῖοντος, πανηγύρι γιά τὴ χάρι τῆς, ἡ ὁποία κάνει πολλὰ θαύματα. Ὁ γνωστὸς Πολωνὸς μυθιστοριογράφος Σιέγκμιετς γράφει στὸ μυθιστόρημά του «Κατακλυσμὸς», ὅτι κατὰ τὸν 17ο αἰῶνα ἡ Παναγία ἔσωσε τὴν Πολωνία ἀπὸ μιὰ τρομερὴ ἐπιδρομὴ Σουηδῶν.